

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADĒMIJA

Pedagoģijas fakultāte

Nepilna laika studijas

Pirmsskolas izglītības skolotājs

3.kurss

SAMANTA ŠMITE

**5 – 6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšana tēlotājdarbībā
pirmsskolā**

Kvalifikācijas darbs

Darba autors

Samanta Šmite _____

Vārds, uzvārds Paraksts

Darba vadītāja

doc. Dr.paed. Daiga Kalēja – Gasparoviča _____

Akadēmiskais amats Zinātniskais grāds Vārds, uzvārds Paraksts

CĒSIS 2016

Anotācija

Kvalifikācijas darba nosaukums : “5 – 6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšana tēlotājdarbībā”

Kvalifikācijas darba mērķis : Teorētiski analizēt un praktiski pārbaudīt kā tēlotājdarbība pirmsskolā sekmējama 5 – 6 gadus vecu bērnu iztēlē.

Pētījuma uzdevumi :

1. Teorētiski analizēt literatūru par iztēli un tās sekmēšanu;
2. Teorētiski analizēt tēlotājdarbību pirmsskolā;
3. Pārbaudīt teorētiskās atziņas empīriskā pētījumā un analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma priekšmets: Bērnu iztēle.

Pētījuma objekts: Tēlotājdarbība pirmsskolā.

Darba teorētiskā daļa balstās uz ārzemju psihologu un latviešu pedagogu atziņām par radošās darbības nozīmi 5 – 6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšanā.

Praktiskajā daļā tika pētīta 5 – 6 gadus vecu bērnu iztēles attīstība radošajā darbībā, izmantojot pedagoģisko novērojumu un bērnu praktiskās darbības analīzi.

Tas ļauj secināt, ka 5 – 6 gadus vecu bērnu iztēle tiek sekmēta, ja tiek speciāli organizēta bērna radošā darbība – radīti noteikti apstākļi, dažādas situācijas, caur kurām bērns var atklāt un attīstīt savu iztēli.

Kvalifikācijas darba saturs : 36 lpp, 3 attēli, 2 tabulas, 2 pielikumi, 21 izmantotās literatūras avots.

Saturs

Ievads.....	3
1. Iztēle un tās sekmēšana	
1.1. Iztēle.....	5
1.2. Bērnu psiholoģiskais raksturojums problēmas sakarā.....	12
2. Tēlotājdarbība pirmsskolā	
2.1. Mācību saturs.....	17
2.2. Pedagoģiskā darbība.....	19
3. Empīriskais pētījums	
3.1. Pētījuma metodoloģija.....	23
3.2. Pētījuma norise.....	24
3.3. Pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze.....	30
Secinājumi.....	34
Pielikumi.....	36

Ievads

Mums visiem jau kopš dzimšanas piemīt radošas darbības (pētīšanas, iztēlošanās, izgudrošanas) instinkts. It īpaši pirmskolas vecumā bērniem ir tieksme visu uzzināt. Viņi izvirza neparastus jautājumus un arī paši, apliecinādami savu radošo iztēli, sniedz uz tiem neiedomājamas atbildes.

Mūsdienu bērni lielu daļu no savas ikdienas pavada pie datora, planšetes, televizora, tiem iztēle veidojas tikai no fantāzijas tēliem, lai bērnu iztēle tiktu sekmēta arī bērnu dārzā, ļoti svarīgi ir dot bērniem iespēju izpausties radoši. Izēle ir ikdienā ļoti nepieciešama, uz tās pamata balstās iegūtā informācija, tā rosina domāšanu, veido personību par individualitāti.

Svarīgi, lai bērns jau kopš bērnības apgūtu vispārcilvēciskās garīgās vērtības – gan tās, kas veido prātu, gan sociālās, ētiskās un estētiskās vērtības. Tāpēc pašsaprotami ir tas, ka individualitātes veidošanas procesa pamatā jau kopš agras bērnības jābūt garīgajām vērtībām un pedagogam jācenšas veidot tādus apstākļus, lai vērtības tiktu apgūtas un varētu izpausties bērna darbībā, aktivitātēs. Viens no vērtību apgūšanas un indivīda vērtīborientāciju ietekmēšanas līdzekļiem ir māksla. Apgūstot vērtības, vbeidojas arī subjektīvās vērtību ievirzes (Freibergera,1997,5).

Ļ.Vigotskis uzsver, ka mākslas darbu tēli liek bērnam izjust dažāda rakstura emocijas, veidojot noteiktu attieksmi, vērtējumu, darot bagātāku viņa jūtu gammu. Jo dziļāks jūtu spēks, ko izraisa literārais darbs, jo spēcīgāka ir vēlēšanās izzināt un darboties. Visas pārmaiņas, kuras izraisa literārais darbs bērna domāšanā, vairāk vai mazāk maina arī bērna darbību (Freibergera,1997,7).

Pirmskolas vecumā bērns darbojas ļoti aktīvi, nemitīgi meklē iespēju darbojoties iepazīt pasauli. Pedagogu galvenais uzdevums ir veicināt bērnu iztēles attīstību, radīt tādus pedagoģiskos apstākļus, lai bērni apgūtās zināšanas, iemaņas, prasmes un attieksmes savā darbībā vēlētos izmantot radoši (Freibergera, 1997,6).

Atzinumi par iztēles, kreativitātes, radošās darbības attīstīšanu, par radošas personības veidošanu mudina pievērsties jautājumiem kā sekmēt bērnu iztēli tēlotājdarbībā.

Tas arī noteica pētījuma tēmu **“5-6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšana tēlotājdarbībā”**.

Pētījuma mērķis: Teorētiski analizēt un praktiski pārbaudīt kā tēlotājdarbībā pirmsskolā sekmējama 5-6 gadus vecu bērnu iztēle.

Pētījuma uzdevumi:

1. Teorētiski analizēt literatūru par iztēli un tās sekmēšanu.
2. Teorētiski analizēt tēlotājdarbību pirmsskolā.
3. Pārbaudīt teorētiskās atziņas empīriskā pētījumā un analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma priekšmets: Bērnu iztēle

Pētījuma objekts: Tēlotājdarbība pirmsskolā

Pētījuma jautājums: Kā sekmēt 5 – 6 gadus vecu bērnu iztēli tēlotājdarbībā pirmsskolā?

Pētījuma metodes: Novērojums un bērnu praktiskās darbības rezultātu analīze

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestādes “Pasaciņa” 10 audzēkņi

1.Iztēle un tās sekmēšana

1.1.Iztēle

Kas tad ir iztēle? *Iztēle* ir psihisks izziņas process, kurā uz veco tēlu pārstrādes pamata veidojas jauns tēls. Iztēles process raksturīgs tikai cilvēkam un ir tā darbības nepieciešams nosacījums, jo, iekams cilvēks sāk darboties, tas vispirms priekšstata, kas un kā jādara. (Vorobjovs,1996,107)

Iztēle ir vārda stingrā nozīmē – krāsaina pieredze. R.Mūks (Vidnere,2015,19)

Iztēle apzīmē priekšmetus, no kuriem tā radusies. Iztēle satur piedzīvojumus. Mēs veidojam iztēli no saviem sensorajiem iespaidiem un uztveres, un tās ir mūsu sākuma pamatabstrakcijas. Iztēle ir spontānu ideju iemiesojums, kurām ir spējas ar analogijas palīdzību norādīt uz jauniem priekšmetiem un piedzīvojumiem. Šādi iztēle var darboties kā simboli. Iztēle ir domāšanas sastāvdaļa, un kā tāda tā ir nozīmīga kreativitātē (Ozoliņa Nucho,Vidnere,2000,21).

Iztēle ir viens no bērna radošās darbības visnepieciešamākajiem izziņas procesiem. Izšķir vairākus iztēles veidus, no kuriem bērna radošā darbībā īpaši nozīmīga ir atveidojošā (reproduktīvā) un radošā (produktīvā) iztēle (Hibnere,1998,99).

Ar *atveidojošās* iztēles palīdzību, pēc apraksta vien, cilvēks var priekšstatīt sev tālas zemes, senus vēsturiskus notikumus, dažādas situācijas. Atveidojošā iztēle ir bagātīgs avots bērna radošās darbības iecerēm (Hibnere,1998,99).

Radošā iztēle ir viens no mākslinieciskās daiļrades visnepieciešamākajiem izziņas procesiem. Ar iztēles palīdzību notiek jaunu tēlu radīšana apziņā, pamatojoties uz iepriekš gūto informāciju un pieredzi, kas ieguldīta atmiņā, pārveidota ar radošās domāšanas palīdzību. Radošā iztēle ir būtisks estētisks faktors un personības visaugstākais sasniegums viņas kreatīvajā darbībā (Hibnere,1998,99-100).

Priekšnoteikums – radošā iztēle rodas, ja nav vienas konkrētas atbildes, viena konkrēta atrisinājuma. Iztēle palīdz izveidot ceļu uz galaproduktu.

Radošā iztēle balstās uz domāšanas, atmiņas, novērošanas un analīzes spēju attīstību. Un tajā pašā laikā ir jaunrade.

Bērna uztverē jaunradei ir jādod spilgts, pievilcīgs un jauns rezultāts.

Attīstīt radošās spējas, nepieradinot pie jaunrades ir tas pats, kas mācīt peldēt, neielaižot ūdeni.

Jaunradē bērnu atbildes ir visas pareizas. Ja bērnam kaut kas neizdodas, talkā var nākt burvji, rūķīši. Ja pašam kaut kas nesanāk rūķi un burvji palīdzēs.

Radošās iztēles attīstībai bērniem jānodod uzdevumi un jāgaida, kamēr pastāvīgi treniņi ļaus tiem maksimāli tuvojties savu dabas doto spēju robežām, jo pastāv taču uzskats, ka katram cilvēkam piemīt dabas dotas spējas (Hibnere,1998,99).

Radošās iztēles galvenie posmi mākslinieciskajā daiļradē ir:

- 1) ieceres rašanās, kurā tēls rodas no vērojumiem, gūtās informācijas, pārdzīvojumiem;
- 2) ieceres “iznēsāšana”, nobriešana, kurā notiek tēla pārveide, atbilstošo attēlošanas variantu meklēšana, kompozīciju meklēšana;
- 3) ieceres tēla praktiska realizācija, kur rodas attēla galīgais variants.

Tie ir arī radošās darbības galvenie posmi (3 – 5 gadus vecam bērnam visu šo posmu nav). Nosauktie posmi ir savstarpēji cieši saistīti, taču laika atstarpe starp tiem var būt ļoti dažāda. Dažkārt īsā laikā nosauktie posmi ir tik cieši savijušies savā starpā, ka tos pat grūti atšķirt citu no cita. Starp nosauktajiem posmiem var būt pat nedēļas, mēneša vai cita laika intervāls (Hibnere,1998,102).

Lai atrisinātu problēmas, kas patstāvīgi rodas, bērns izmanto iztēli. Iztēle aizvieto zināšanas un pieredzi, palīdz nosacīti droši justies grūtajā un mainīgajā pasaulē.

Pirmsskolas vecuma bērnu spēles ir iztēles intensīva darba rezultāts. Parasti saka: spēlē izpaužas bērna iztēle, bet tā nav – spēlē iztēle rodas. Spēle rada īpašas iespējas daiļrades attīstībai. Vorošilova, I. (2000) Bērna iztēle ir īpatnēja, Pirmsskolas izglītība, 3;4, 20 lpp.

Psihologiskie pētījumi pārliecinoši rāda, ka iztēles funkcijām pirmsskolas vecuma bērnu psihiskajā attīstībā ir ļoti liela nozīme. Iztēle raksturo pirmsskolas vecuma bērna prāta darbību un nodrošina bērna spēju:

- iztēlieties savas darbības gala rezultātu;
- rīkoties izvēles situācijās;
- iztēloties aprakstītos tēlus;

Šīs funkcijas nevar izpildīt, ja netiek aktivizēta iztēle, domāšana, atmiņa. Bērna iztēle ir cieši saistīta arī ar emocijām. Aktīva iztēles darbība rada bagātu emocionālo ainu. Iztēle, emocijas un jūtas nav atdalāmas. Jau sen zinātnieki pamanījuši, ka jūtas

ietekmē iztēli un otrādi. Visas radošās iztēles formas saistītas ar spilgti emocionāliem momentiem. Emocijas itkā savāc iespaidus, domas, tēlus, kas atbilst cilvēka garastāvoklim. Tādējādi bagāta emocionālā dzīve stimulē iztēles attīstību. Vorošilova, I. (2000) Bērna iztēle ir īpatnēja, Pirmsskolas izglītība, 3;4, 20 lpp.

Bez iztēles jāaplūko arī domāšanas procesi. Domāšana attiecas uz intelektuālo darbību. Tā ir uz iekšējo aktivitāti balstīta mērķtiecīga rīcība izziņas un radošās darbības laikā. Labā pedagoģiskajā sistēmā domāšanas process kļūst arvien sarežģītāks, tas virzās uz augstāku prāta darbības līmeni. Intelekts ir indivīda kompetences pamatā; tas ir nepieciešams. Taču nav pietiekams kreativitātes rādītājs. Individuāli orientētā mācību procesā psihologi intelektu vērtē kā personības jaunveidojumu. (Hibnere, 1998, 91)

Personības attīstībā būtiska ir domāšanas patstāvība un plastiskums, prasme izdarīt patstāvīgus secinājumus mākslas vai vienaudžu darbu novērtēšanā.

Domāšana ir pastiprināts un vispārināts izziņas process. Bērniem tā galvenokārt pamatojas uz sensorajā izziņā gūtās informācijas pārstrādi (Hibnere, 1998, 91).

Bērna radošajā darbībā galvenie domāšanas veidi ir vairāki: uzskatāmi darbīgā, jeb praktiskā, uzskatāmi tēlainā, abstraktā (saukta arī verbāli loģiskā). Ar domāšanas palīdzību visu veidu informācija apziņā tiek pārveidota, "pārstrādāta". Mazs bērns to pat neapzinās, taču iekšējais process – domāšana – izpaužas ārēji viņa vizuālajā darbībā un uzvedībā (Hibnere, 1998, 91).

Bērnam līdz triju gadu vecumam pārsvarā ir **uzskatāmi darbīgā domāšana**, tas ir, bērns, analizējot un sintezējot priekšmetus, rīkojas ar tiem praktiski (Hibnere, 1998, 99).

No trim līdz septiņiem gadiem bērns jau lieto vārdus, kas apzīmē jēdzinus, bet aiz katra no tiem saprot kādu objektu, ko iepazīs savā apkārtnē. Šādu domāšanas veidu sauc par **uzskatāmi tēlaino** (Hibnere, 1998, 99).

Pirmsskolas vecuma beigās un jaunākā skolas vecumā uz sensorās un verbālās pieredzes pamata īstenības izziņā arvien lielāku nozīmi iegūst abstraktā domāšana. **Abstraktai domāšanai** vajadzīgas zināšanas. Tā notiek ar iekšējās runas palīdzību, un īpaši manāmi pilnveidojas, sistemātiski aktivizējot ārējo runu (Hibnere, 1998, 99).

Bērnā jāatīsta tādas domāšanas īpašības, kuras veido radošās spējas – spējas radīt jaunas idejas, atrisināt problēmsituācijas, attīstīt no domāšanas tradicionālajām shēmām.

Amerikāņu psihologs Dž.Gilfords izdalīja divus domāšanas veidus: konverģento un diverģento job radošo domāšanu.

Konverģentā domāšana – tā ir loģiskā domāšana. Jebkuras problēmsituācijas atrisināšanai tiek meklēts vienīgais pareizais, uz loģikas principiem balstītais risinājums.

Diverģentā domāšana ir spēja domāt netradicionāli, risinājumus meklēt dažādos virzienos un variantos. Diverģentā domāšana balstās uz iztēli un kalpo kā oriģinālu ideju radīšanas līdzeklis.

Tā spēj uztvert jebkuru problēmu vai objektu vispusīgi. Kā atzīmē Dž.Gilfords – domāt “plašumā”. Tā ir svarīgs radošās darbības elements un to raksturo šādas īpašības:

- ātrums – spēja izteikt maksimāli daudz ideju;
- elastīgums – spēja izteikt plašas, daudzveidīgas idejas;
- oriģinalitāte – spēja radīt jaunas nestandarta idejas;
- noteiktība un pabeigtība – spēja piešķirt pabeigtības iespaidu savam “projektam”.

Jāatzīmē, ka radoša domāšana (diverģentā domāšana) prasa mobilizēt ne tikai intelektuālās zināšanas, bet arī radošo iztēli, lai meklētu jaunus netradicionālus ceļus uzdevumu risināšanā (Freiberģa,1997,61-62).

Aktīvu, radošu personību sākam veidot jau bērnībā. Īpaši pateicīgi darbības veidi attīstošās rotaļas un lomu spēles, dziedāšana, zīmēšana, veidošana, aplicēšana un konstruēšana. Radošas personības attīstības pedagoģiskajā procesa centrā ir bērns, bet vadošais ir pedagogs. Viņa uzmanība tiek pievērsta katra bērna personībai, uzvedībai , attīstībai.

Lai sekmētu radošas personības attīstību pirmsskolā, ir jāievēro šī darba īpatnības, organizējot pirmsskolas pedagoģisko procesu.

Latvijas republikas Pirmsskolas izglītības programmā par vienu no pamatuzdevumiem bērna attīstībā tiek uzskatīta bērna iztēles attīstība. Iztēles attīstībai ir jānorit pakāpeniski. Katrai vecuma grupai – pakāpei tiek izvirzīti savi uzdevumi.

Pirmajā pakāpē ir svarīgi:attīstīt un pilnveidot bērna priekšstatus par apkārtējās pasaules priekšmetiem un norisēm.

Otrajā pakāpē ir svarīgi:

1. attīstīt reproduktīvo iztēli;
2. rosināt kombinēt esošos priekšstatus dažādās radošās darbībās;
3. pilnveidot tēlaino domāšanu;
4. attīstīt fantāziju.

Trešajā pakāpē ir svarīgi:

1. veidot radošo iztēli;
2. vingrināt patstāvīgi radošajā darbībā attīstīt un realizēt kādu savu ieceri vai plānu;
3. veicināt reproduktīvās iztēles “pāriešanu” radošajā iztēlē;
4. rosināt izdomāt oriģinālu zīmējuma saturu, rotaļu, stāstu;
5. pilnveidot fantāzijas attīstību. Račicka,I(1999-2000),Iztēle pirmsskolēna kreativitātes saturā,Zinātnisko rakstu krājums,1,188.

Bērnu rotaļas un viņu radītos tēlus raksturo spēcīgas emocijas, kas padara tēlus ticamus. Izmantojot bērna emocionālo stāvokļu bagātību, var veiksmīgi attīstīt viņa iztēli un otrādi.

Pirmsskolas vecumā iztēle tāpat ir cieši saistīta ar bērna interesēm. Intereses rodas, ja objekts ir bērnam emocionāli pievilcīgs. Lai bērns attīstītos, viņam jābūt interesei par ļoti daudzām lietām. Pirmsskolas vecumā bērnu interesē viss, un tam ir objektīvs iemesls. Plašas intereses paplašina bērna dzīves pieredzi, iepazīstina viņu ar dažādām darbības sfērām, aktivizē viņa dažādās spējas. Taču bērns reāli nevar visu uzzināt, redzēt, pamēģināt, tāpēc viņam palīgā nāk iztēle. Iztēle palīdz bērnam izmēģināt darbības veidus, kas reālajā dzīvē viņam nav pieejami. Tas dod bērnam papildu pieredzi un zināšanas. Vispilgtāk iztēle un interese saplūst spēlē. Vorošilova,I.(2000)Bērna iztēle ir īpatnēja,Pirmsskolas izglītība,3;4,21.lpp.

Bērniem pirmsskolas vecuma beigu posmā var mērķtiecīgi attīstīt radošo iztēli. Ievērojot iztēles galvenos posmus, vispirms jārosina radošās darbības iecere, pēc tam – tās risināšana un realizēšana praksē. Bērnu radošās ieceres rosinātāji var būt dažādi. Tie ir ikdienas novērojumi dabā un sabiedrībā, televīzijas pārraides un kinofilmas, rotaļas, mācības un praktiskā darbība, vienaudžu zīmējumi un mākslinieku darbi. Daudzveidīgā un vispusīgā vizuālā informācija jāizmanto tēlotājdarbības tematikas un sižeta izvēlei, kopīgi ar bērnu noskaidrojot, ko viņš zīmēs, veidos vai aplicēs (Hibnere,1977,16).

Tā kā bērni mūsdienās gūst ļoti plašu, daudzveidīgu informāciju par objektīvo realitāti, īpaša uzmanība jāveltī ieceres pilnveidošanai. Ieceres dažādu variantu risinājuma noskaidrošanai var izmantot pastaigas, ekskursijas, pārgājienus. To laikā ar bērnu var pārrunāt, kādu sižetu viņš attēlos, kāds varētu būt attēlojamo notikumu personāžs (Hibnere,1977,17).

Iztēlei ir liela nozīme arī tieši darba procesā, jo bērns zīmējot, aplicējot vai veidojot dažkārt iedomājas sevi par attēlojamo notikumu dalībnieku vai arī mākslinieku (Hibnere,1977,17).

Iztēle ir kaut kā jauna radīšana apziņā. Tā ir visa radošā sākums, no tās rodas tieksmes, vēlēšanās un vajadzības. Iztēlei raksturīga spēja atrauties no īstenības, pārstrādāt līdz šim izjusto, redzēto un izzināto un radīt apziņā jaunu mākslas tēlu, kurā cilvēka garīgā pasaule atklājas konkrētā un individuālā veidolā. Iztēle nepieciešama visiem radošās darbības posmiem – sākot ar īstenības izpēti un beidzot ar mākslas darba radīšanu. Materializējot mākslas tēlu, mākslinieks tā ideju padara pieejamu visiem (Kagaine,2005,40).

Par radošu iztēli liecina neparastas idejas, daudzas savdabīgas ieceres, neiesīkstējusi domāšana un īpašs pasaules redzējums. (Kagaine,2005,40)

Spilgtu radošo iztēli sauc par fantāziju. Fantāzija ir īpašība ar milzu vērtību, tā vajadzīga jebkurā dzīves jomā (Kagaine,2005,40).

Māksliniekam fantāzija ir pati galvenā mākslinieciskā spēja. Fantāzijā notiek iztēles priekšstatu apvienošana un sintezējoša kombinēšana kvalitatīvi jaunā pakāpē. Ar fantāzijas palīdzību, piemēram, tiek apvienoti vairāki priekšstati, kurus īstenībā šķir telpa un laiks, viens tēls tiek papildināts ar cita tēla iezīmēm, priekšmetu īpašības tiek pastiprinātas vai pavājinātas. Fantāzija izaug no īstenības, taču nekad to nekopē. Savukārt fantāzijas radītie tēli atkal saistās ar īstenību, ar patieso dzīvi. Tie vai nu rada cilvēkos pavisam reālas izjūtas (piemēram tēli no kinofilmām var radīt bailes, miera sajūtu, prieku), vai nu it kā sāk reāli dzīvot pasaulē, ietekmējot cilvēkus un lietas (piemēram, gari, vampīri, spoki) (Kagaine,2005,40).

Ar bērniem, kuriem ir attīstīta iztēle un fantāzija, satīties un draudzēties ir ļoti interesanti, jo viņiem nekad netrūkst ideju un tie nepazīst garlaicību. Bez iztēles arī mācības pārvēršas par mokām (Kagaine,2005,40).

Nobeigumā jāatzīmē, ka domāšanas procesi, fantāzija un iztēle ir neatņemami bērnu jaunrades komponenti. Iztēles sekmēšana ir iespējama tikai ar vienlaicīgu šo

procesu aktivizāciju. Tie ir iekšējie procesi, kas nosaka iztēles sekmēšanu. Lai bērnu iztēle kļūtu apkārtējiem uztverama, tai jāgūst izpausmes iespējas bērnu darbībā un tās rezultātā.

1.2. Bērnu psiholoģiskais raksturojums problēmas sakarā

Krievu psiholoģe O.Djačenko, kura ilgu laiku pētīja iztēles problēmu, ir izdalījusi divus iztēles veidus – izzinišā un emocionālā.

Izzinošās iztēles galvenais uzdevums ir specifiski attēlot objektīvās pasaules likumsakarības, pārvarēt pretrunas, kas radušās priekšstatos par īstenību, pabeigt veidot un precizēt vienotas pasaules ainu.

Savukārt *emocionālā iztēle* rodas situācijās, kad starp “Es” tēlu un realitāti rodas pretrunas, un ir virzīta, lai regulētu šo tēlu. Emocionālā iztēle palīdz apgūt noteiktas normas un paņēmienus, kā sadarboties ar pasauli, un funkcionē kā personības aizsargmehānisms.

Atkarībā no tā, kurš iztēles veids dominē, var izdalīt divas bērnu grupas. Turklāt katram iztēles veidam ir savas specifiskas īpatnības. Bērni ar emocionālo iztēli rada oriģinālus, bet slikti organizētus tēlus. Bērniem ar izziņas iztēli tēli ir sakārtoti, bet ne tik oriģināli. Tas, kurš iztēles veids ir ir pārsvarā, atkarīgs no bērna personības īpatnībām. Vorosiļova, I. (2000) Bērna iztēle ir īpatnēja, Pirmsskolas izglītība, 3;4, 21. lpp

O.Djačenko izdala vairākus posmus, kuros bērns apgūst iztēles līdzekļus.

1. posms. 2.5-3 gadu vecumā iztēle sadalās izziņas un emocionālajā. Tas saistīts ar diviem galvenajiem jauninājumiem, kas notiek šajā vecumā. No vienas puses, bērns atdala sevi no priekšmeta, no darbības ar priekšmetu, tāpēc tiecas apgūt jaunas darbības. No otras puses – bērns pārdzīvo to, ka ir atdalīts no apkārtējās pasaules.

Ap 3 gadu vecumu bērnam ir izveidojies viens iztēles tips – emocionālā vai izzinošā iztēle. Emocionālā iztēle jau pašā sākumā ir saistīta ar simbolu izmantošanu.

Iztēles tēli ir shematiski un var būt diezgan oriģināli, jo bērnam vēl nav pieredzes, kas varētu ietekmēt šos tēlus. Iztēle rada tikai ideju, kas tiek īstenota pēc diezgan nemainīgas shēmas.

2. posms. 4-5 gadu vecums. Bērns grib apgūt normas, darbības likumus un paraugus. Daļēji šīs virzības dēļ, daļēji pieaugušo iedarbības īpatnību dēļ šajā posmā iztēles produktivitāte samazinās. Emocionālā iztēle šajā vecumā parasti rodas saistībā ar bērna pārdzīvojumiem konflikta dēļ. Izziņas iztēli attīsta lomu spēles, zīmēšana, konstruēšana. Ja bērna iztēle netiek speciāli attīstīta, tā tikai kopē paraugus, atdarina, bet neattīstās brīvi un radoši.

Šajā vecumā priekšmeti, kas ierosina iztēli, “apaug” ar detaļām, kļūst individualizēti. Tēlu veidošanas procesā iesaistās vārds, izsaucot vai fiksējot priekšstata un vispārinājuma virkni.

Šajā vecumā iztēles procesā iesaistās specifiska plānošana, kuru var nosaukt par pakāpienveidīgu, jo bērns plāno katru nākamo soli. Plānošanas līdzekļi ir vārds un priekšstati par modeļiem.

3.posms. 6-7 gadu vecums. Šajā vecumā bērns apgūst galveno uzvedības modeļus un darbības veidus. Iemācās brīvi lietot vārdus. Bērns var atteikties no apgūstamajiem standartiem, var tos kombinēt, izmantojot iztēli. Emocionālā iztēle palīdz bērnam pārdzīvot traumējošas situācijas, kombinēt izmantojot iztēli. Emocionālā iztēle palīdz bērnam pārdzīvot traumējošas situācijas un radīt adekvātas uzvedības modeļus. Ja bērns ilgstoši izjūt pretrunas ar realitāti, viņš izmanto iztēli. Izziņas iztēle šajā vecumā kvalitatīvi mainās. No sešu gadu vecuma bērni savos darbos ne tikai pauž pārstrādātus iespaidus, bet arī mērķtiecīgi meklē paņēmienus, kā to darīt. Iztēles produkti kļūst arvien detalizētāki un individuālāki. Vorošilova, I. (2000) Bērna iztēle ir īpatnēja, Pirmsskolas izglītība, 3;4, 21. lpp

Pasaules psiholoģijā ir pieņemta šāda fiziskā vecuma periodizācijas sistēma:

- Jaundzimušā vecums 0-10 dienas
- Zīdaiņa vecums 10 dienas – 1 gads
- Agrā bērnība 1 – 3 gadi
- Pirmsskolas vecums 3 – 6 gadi
- Jaunākais skolas vecums – 6 – 7 – 10 gadi
- Pusaudža vecums 11 – 14 gadi
- Agrā jaunība 15 – 18 gadi (Vorobjovs, 1996, 262)

D.Elkoņins katrā vecuma periodā izdalīja vairākas vadošās darbības, kuru apgūšanas un izpildes process nosaka bērnu psihisko attīstību.

1.tabula. Pēc D.Elkoņins (Vorobjovs,1996,267)

Vecums	Vadošais darbības veids	Psihes jaunveidojumi	Krīzes
Zīdaiņa vecums (0-1)	Tieša emocionāla saskarsme ar pieaugušajiem	Rosības komplekss. Runa	2.5 mēneši 1 gads
Agrā bērnība (1-3)	Priekšmetiski manipulatīvā darbība	Uzskatāmi darbīgā domāšana “Es sistēma” vai “Es” - koncepcija	3 gadi
Pirmsskolas vecums (3-6-7)	Lomu spēles	“Sociālais Es”	6 gadi
Jaunākais skolas vecums (6-7-11)	Mācības	Psihisko procesu tiešums	11-12 gadi
Pusaudža vecums (11-15-16)	Saskarsme	“Pieaugušā sajūta”	15-16 gadi
Agrīnais jaunieša vecums (15-18)	Mācību – profesionālā darbība	Pasaules uzskats, pašapziņa, ideāli utt.	18 gadi

Pirmsskolas vecumā vadošais darbības veids ir lomu spēle. Spēles procesā bērns apgūst lomas, cilvēku savstarpējās attiecības, saskarsmes paņēmienus,

kopdarbības paņēmienus u.c. Rezultātā bērnam līdz 6 gadu vecumam jāizveidojas savam pašnovērtējumam lomu un sociālo attiecību sistēmā, t.i., sociālais “Es”.

Jaunākajā skolas vecumā vadošā darbība ir mācības. Mācību procesā veidojas atmiņa un domāšana, tiek apgūtas zināšanas par ārējās pasaules priekšmetiem un parādībām un cilvēku attiecībām. Šī vecuma psihs jaunveidojums – psihisko izziņas procesu apzinātas regulācijas, tīšas uzmanības un pašvērtējuma veidošanās. (Vorobjovs,1996,268)

2.tabula. Ž.Piažē kognitīvās attīstības stadijas (Puškarevs, 2001,54)

Gadi	Stadija	Kognitīvā darbība
0 - 2	Sensorimotorā	Izzina vidi un tai piemērojas, lietojot sensorās un motorās spējas. Piedzimstot ir tikai iedzimtie refleksi, stadijas beigās – koordinēta sensorimotora darbība.
2 - 7	Pirmsoperāciju	Attēlojot reāli uztverto, bērns savā runā, zīmējumos, lomu spēlēs, problēmu risināšanā lieto simbolus. Raksturīga centrēšanās uz vienu aspektu un egocentrisms.
7 - 11	Konkrētās operācijas	Domāšana ir loģiska, bet iespējama tikai par konkrētiem, reāliem objektiem.
No 11 – 12 un tālāk	Formālās operācijas	Abstraktā domāšana (analīze, vispārinājumi, hipotēzes u.taml.).

Piecu gadu vecumā izveidojas personības rakstura pamats. Tāpēc krievu rakstnieks Ļevs Tolstojis ir izteicis domu, ka starp pieaugušo un piecgadīgu bērnu nav tik būtiskas atšķirības. (Baltušīte,2006,61)

2. Tēlotājdarbība pirmsskolā

2.1. Mācību saturs

Bērnu tēlotājdarbība ir mākslinieciskās jaunrades veids un estētiskās audzināšanas līdzeklis, kam ir liela nozīme audzināšanā, vispusīgi attīstītas mākslinieciski radošas personības veidošanā (Hibnere, 1977, 5).

Mākslinieciski radošas personības raksturīgākās īpašības, kuras var attīstīt ar tēlotājdarbības palīdzību, ir šādas : asa, smalka, specifiska mākslinieciskā uztvere, attīstītas novērošanas spējas, iejūtība atveidojamā situācijā (arī citu cilvēku domās), spēja pārdzīvot attēlojamā objekta māksliniecisko tēlu, labi attīstīta radošā iztēle, vispusīga prāta dabība, zināšanas par attēlošanas mākslinieciskajiem un tehniskajiem līdzekļiem, prasme tos izmantot ieceres realizācijas procesā, lai radošajā darbībā atsegtu sabiedriski nozīmīgu saturu (Hibnere, 1977, 5).

Bērnu tēlotājdarbības veidi ir zīmēšana, aplicēšana un veidošana (Hibnere, 1997, 5).

Zīmēšana ir tēlotājdarbība, kurā bērni galvenās tipiskās attiecīgā objekta īpašības attēlo plaknē – ar līniju, krāsu un silueta palīdzību. Izšķir trīs galvenos, tradicionālos zīmējuma veidus: zīmējumu no dabas, tematisko jeb sižetisko zīmējumu un dekoratīvo zīmējumu (Hibnere, 1977, 5).

Aplicēšana ir ornamenta, kāda priekšmeta vai figūras attēla radīšana plaknē, izmantojot siluetu par mākslinieciskās izteiksmes līdzekli. Bērniem visvairāk ieteicama papīra aplikācija. Aplikācijas veidi ir analogi zīmējuma veidiem. Pie aplikācijas pieskaitāma arī papīra mozaīka (Hibnere, 1977, 5).

Veidošana ir tēlotājdarbība, kurā bērni attiecīgā objekta īpašības (formu, proporcijas, uzbūvi) attēlo telpā, izmantojot mīkstu materiālu (mālus, plastalīnu) (Hibnere, 1977, 5).

Mākslas jomā galvenie mācību priekšmeti ir mūzika, vizuālā māksla, literatūra. Šai jomā tiek attīstītas pašizpaušmes prasmes un iepazīta mākslas daudzveidība. Iespēja aktīvi piedalīties mākslinieciskajā procesā (dziedāt, spēlēt, zīmēt, veidot, sacerēt utt.) veicina iztēles un radošo pašizpaušmes spēju attīstību (Andersone, 2007, 104-105).

Literatūra ir viens no tiem mākslas veidiem, kas bērniem pieejams un saprotams visātrāk. Tieši ar literāro varoņu un notikumu starpniecību bērnam iespējams pārdzīvot

un izjust to, ko viņiem liedz reālā dzīve. Turklāt literatūra pieredzi neplapašina vispārīgi un stihiski, bet gan to mērķtiecīgi padziļina. Šāda mērķtiecīga pieredzes paplašināšana pirmsskolas vecumā ir iespējama vieglāk nekā citos bērnības posmos, jo, tā kā bērns vēl nelasa pats, pedagogs ir tas, kas izvēlas literāros darbus. Freiberga, I. (1998), Literāro darbu uztvere pirmsskolas vecumā, Skolotājs, 1, 30 lpp.

Literārie darbi aktīvi ietekmē iztēles attīstību šādu iemeslu dēļ:

- tie paplašina bērnu pieredzi, radīdami materiālu iztēlei;
- to uztveres laikā aktīvi darbojas un attīstās iztēle;
- tie apmierina bērnu tieksmes un vēlmes, jo ar tēlu un notikumu palīdzību bērns iztēles pasaulē izdzīvo to, ko viņam liedz reālā dzīve;
- to tēli, attiecības un notikumi izraisa bērnam emocionālus pārdzīvojumus, rosina aktivitāti, kura iemiesojas konkrētā darbībā un tās rezultātā atkal pieprasa iztēles klātbūtni. Freiberga, I. (1998), Literatūra kā pirmsskolas vecuma bērnu iztēles un jaunrades attīstītāja, Pirmsskolas izglītība, 1, 43. lpp.

Nobeigumā jāsecina, ka literatūra ir viens no tiem mākslas veidiem, kas dod iespēju izdzīvot bērna apziņai vēl nepieejamus pārdzīvojumus reālajā dzīvē, paplašina bērnu pieredzi un attīsta iztēli, izsauc emocijas, kas rada iekšēju aktivitāti. Radot atbilstošus pedagoģiskos apstākļus, bērnu aktivitāte ros izpausmi radošā darbībā – gan pašiem gatavojot rotaļlietas, gan radošā rotaļā ar tām.

2.2. Pedagoģiskā darbība

Nevienā citā profesijā cilvēka personībai, viņa raksturam, pārliecībai, attieksmei pret citiem cilvēkiem nav tik liela nozīme kā pedagoga profesijā. Sen atzīta ir patiesība, ka pedagogam pašam jābūt tādām, par kādu viņš grib izaudzīnāt savu audzēkni.

Pedagoga galvenais uzdevums ir veicināt bērnu iztēles attīstību, rosināt radošo enerģiju, virzīt bērnus uz radošu darbību un jaunradi.

Lai rosinātu bērna iztēli un radošo darbību Biruta Frīdenberga izdala šādus **vispārīgos ieteikumus:**

- virzīti attīstīt bērna dažādas spējas, lai darba process radītu ne tikai interesi, bet arī tālākus darbības motīvus;
- bērna radošā potenciāla attīstību panākt ar darbību daudzveidību;
- realizēt radošo darbību vizuālās mākslas nodarbībās kā vispusīgu izziņas procesu;
- uzskatīt reproduktīvo darbību par vizuāli radošā procesa sastāvdaļu;
- reproduktīvo un radošo darbību mērķtiecīgi virzīt uz tuvāko bērnu attīstības zonu;
- iesaistīt radošajā procesā arī citos mācību priekšmetos apgūto;
- īstenot savas radošās pedagoģiskās idejas tā, lai katra bērna darbība kļūtu pašstimulējošu procesu, kurā realizējas bērna : pašiniciatīva, pašanalīze, pašnovērtēšana, pašizpaušme, pašattīstība (Frīdenberga, 2003, 20-21).

Ieteikumus sagatavošanās posmam:

- izvirzīt uzdevumus, kurus spēj veikt pirmsskolas vecuma bērni un kuri prasa no viņiem iztēli rosinošu, radošu pieeju;
- ar sarunu un mūzikas palīdzību telpā radīt patīkamu noskaņojumu radošā mākslinieciskā darba veikšanai;
- apjomīgāku darbu veikšanai vizuālās mākslas nodarbībās izmantot arī pāru un grupu darbu;

- sadalīšanu grupās un pa pāriem veikt, ņemot vērā gan bērnu ieteikumus, gan pedagoģu variantus, lai bērni prastu strādāt kopā ar domubiedriem un arī ar citādi domājošajiem, prastu ieklausīties un sadzirdēt;
- uzsākot darbu, izskaidrot darba procesa un rezultātu izvērtēšanas kritērijus;
- pirms praktiskās darbības veikt iztēli rosinājošu pārrunu un reprodukcijas vai parauga analīzi (Frīdenberga,2003,21).

Ieteikumus mācību procesa organizācijai un vadībai:

- virzīt darba gaitu tā, lai tiktu apgūti gan vizuālās mākslas “ābece” pamati – nepieciešamās zināšanas un prasmes, gan spēja patstāvīgi radoši strādāt;
- ja nepieciešams – sniegt padomu un praktisku palīdzību veiksmīgai darba uzsākšanai vai turpināšanai;
- darba procesā analizējot radošās darbības rezultātus, izzināt jomas un darba veidus, kuros bērnam neveicas, un meklēt ceļus problēmu risinājumiem;
- ar iecietību izturēties pret bērniem, kuriem nav “dabas dotā” talanta, lai sevi spilgti izteiktu vizuālajā darbībā (Frīdenberga,2003,21).

Ieteikumus darba izvērtēšanai:

- ļaut pašiem bērniem izteikties par atziņām un problēmām, kas radušās mākslinieciskās darbības gaitā;
- izvērtējot katra bērna veikumu ņemt vērā : vecuma īpatnības, zināšanu un prasmju līmeni, radošo pieredzi, darbības apstākļus, uzdotā darba specifiku;
- analizējot vizuālās darbības rezultātus, ņemt vērā radošās iztēles un domāšanas rādītājus: oriģinalitāti, idejas izstrādi un atrisinājumu;
- nesalīdzināt viena bērna paveikto ar cita bērna sasniegumiem, bet izvērtēt katra konkrētā bērna attīstības dinamiku (Frīdenberga,2003,22).

Ieteikumus sadarbībai ar vecākiem:

- izmantojot vecāku ietekmi uz bērniem, rosināt vecākus interešu un iespēju robežās būt bērna radošo spēju atklājējiem un virzītājiem;

- aicināt viņus būt iecietīgiem bērna vizuāli radošā darba rezultātu vērtētājiem;
- nesalīdzināt sava bērna paveikto ar cita bērna darba rezultātiem, bet saskatīt attīstības dinamiku;
- iesaistīt bērnu vecākus aktīvajā pirmsskolas pasākumu norisē, tādējādi nostiprinot bērnos pārliecību par vecāku ieinteresētību un uzmanību;
- izmantojot dažādas sadarbības formas – lekcijas, sapulces, tikšanās, individuālās pārrunas - , informēt vecākus par viņu būtisko lomu mācīšanās iemaņu un motīvu veidošanā (Hibnere,1998,99)

Radošās darbības attīstību un pedagogu lomu šajā procesā nosacīti var atspoguļot :

1. Pedagoģs emocionāli stāsta literāro darbu.
2. Literārais darbs (tā emocionālais stāstījums) izsauc bērņā emocijas (prieku, jautrību, skumjas, līdzjūtību u.c.).
3. Pārrunā dzirdēto – emocijas tiek apzinātas, vēlreiz aktualizētas, bērņi izsaka savas izjūtas.
4. Pedagoģs ierosina (balstoties uz bērņa emocijām) veidot literāro tēlu (tēlus).
5. Bērņi izsaka savas vēlmes un ieceres – min iespējamos tēlus, to izskatu, runā par tēlu veidošanas variantiem.
6. Pedagoģs ļauj bērņiem izteikt dažādus minējumus, uzklausa tos un ar jautājumu, pamudinājumu, ierosinājumu palīdzību aktualizē bērņa esošo pieredzi un netieši virza noskaidrot veicamos uzdevumus un to veikšanas veidus (radošās darbības otrais posms).
7. Ņemot vērā bērņa intereses, pedagoģs netieši palīdz precizēt veicamos uzdevumus un to veikšanas secību. Svarīgi ļaut uzdevumus precizēt pašiem bērņiem – izteikt vārdos.
8. Notiek uzdevumu veikšana, kura laikā bērņi mācās plānot mērķtiecīgi veikt darbību, apgūst noteiktas prasmes un rada jaunas idejas.
9. Pedagoģs rada situācijas, apstākļus radītā tēla iekļaušanai sižetā – piedāvā dažādu rotaļu materiālu (iepriekš darinātos bērņa darbus, rotaļlietas), atsauc atmiņā agrāk izspēlētos sižetus.

10. Bērni rotaļājas ar pašu darinātajā rotaļlietām. Pedagoģs netieši piedalās – priecājas, atbalsta, palīdz noskaidrot, kas vēl nepieciešams.
11. Rotaļas turpināšanai tiek izvirzīti jauni uzdevumi (to veic bērni), kas saistīti ar iztēlošanos un radīšanu,
12. Pedagoģs turpina paplašināt bērna pieredzi ar jauniem literārajiem darbiem. Sākas jauns loks bērna pieredzes paplašināšanā, iztēles un radošās darbības attīstībā

Process atspoguļojas nosacīti, jo bērnu un pedagoģa sadarbībā ne vienmēr precīzi izdalāms mirklis, kad vienu radošās darbības posmu nomaina otrs. Balstoties uz novērojumiem, jāsecina, ka radošās darbības posmi var atkārtoties un vienlaicīgi mijiedarboties, piemēram, ja bērni izjūt kāda rotaļas tēla vai rotaļai nepieciešama priekšmeta, dekorācijas trūkumu, viņi rotaļu uz brīdi pārtrauc un realizē savu ieceru, kas atkal pieprasa radošu darbību, un rotaļa tiek turpināta. (Hibnere,1998,99)

Pirmsskolas vecumā bērnu iztēle galvenokārt ir reproduktīva, un tas parādās arī viņu darbībā. Bērni atdarina, imitē. Tātad, svarīga ir tieši pedagoģa darbība, kas ierosinātu bērnu meklēt jaunus, neparastus risinājumus, redzēt jauno. Pedagoģam jāatrasa , jārosina un jāstimulē bērna radošā iztēle.

3. Empīriskais pētījums

3.1. Pētījuma metodoloģija

Ņemot vērā iztēles svarīgo nozīmi bērnu radošo spēju attīstībā un iztēles sekmēšanā, kvalifikācijas darba praktiskajā daļā uzmanība tiek pievērsta tieši iztēles sekmēšanas iespējām.

Pētījumā izmantotas šādas pētījuma metodes:

- Novērojumu;
- Bērnu praktiskās darbības rezultātu analīzi.

Novērojums – viena no visizplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm. To plaši lieto pedagoģiskajā praksē. Tā palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešas uztveres ceļā dabiskos apstākļos. Bez novērošanas nevar iztikt neviens speciālists. Vēroģums kā īpašība ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs (Albrehta, 1998, 32).

Bērnu praktiskās darbības rezultātu analīze – metode, kas ļauj atklāt bērnu psiholoģiskās īpatnības, to spējas un iemaņas. Lai izvērtētu katra bērna iztēles izaugsmi praktiskā darbībā un pilnveidotu tālāko pedagoģisko procesu, veicu bērnu iztēles attīstības vērtēšanu, izvirzīju vērtēšanas kritērijus :

- patstāvība (prasme bez ārējas palīdzības veikt uzdevumu),
- oriģinalitāte (spēja radīt jaunas, nestandarta idejas),
- fantāzija (prāta spēja veidot izdomātus tēlus),
- aktivitāte (darbīguma mērķtiecība)
- vajadzība darboties pēc savas iniciatīvas (pamudinājums darboties , negaidot uzaicinājumu),
- vēlme izmēģināt ko jaunu (izziņas interese).

Radošas iztēles sekmēšanai rosinu bērnus pabeigt nepabeigtus zīmējumus, minēt mīklas, veidot tēlus.

Process	Īss apraksts
Mīklu minēšana	Rosināt fantāziju uzdodot latviešu tautas mīklas, atjautības mīklas.
Pabeigt zīmējumus	Pēc pasakas “Trīs sivēntiņi” pabeigt nepabeigtus zīmējumus, sekmēt iztēli.
Tēlu veidošana	Ikdienas situāciju attēlošana veidojot savus tēlus, pēc redzētā.

3.2. Pētījuma norise

Lai pārbaudītu teorētiskās atziņas empīriskā pētījumā tika izmantotas divas pētījuma metodes – pedagoģiskais novērojums un bērnu darbības analīze. Tātad, lai sekmētu bērnu iztēli pētījumā izmantota vingrinājumu kopa, kas sastāvēja no mīklu minēšanas, “nepabeigtā zīmējuma” un rotaļas tēlu veidošanas. Šie darbības veidi tiks analizēti sīkāk. (Rotaļnodarbību konspektus skatīt pielikumā).

1. Rotaļnodarbība “Mīklu minēšana”(sk. 1. pielikumu)

Ikdienā, dažādos dienas momentos, nodarbojamies ar mīklu minēšanu. Mīklas tiek minētas gan ejot pastaigās, gan nodarbību laikā, gan citos dienas momentos. Tiek uzskatīts, ka mīklu minēšana ir sarežģīts, bet ļoti svarīgs process, jo tās asina bērnu uztveri, prātu, attīsta domāšanu, iztēli, padziļina skaistuma izpratni, māca vērtīgāk ieklausīties un ieskatīties apkārtņē. Darbā ar bērniem tiek izmantotas dažāda rakstura mīklas.

Uzdodot bērniem jautājumu par to vai tie zin, kas ir mīklas ? Liene pārlicinoši atbildēja, ka no mīklas cep cepumus. No tā var secināt, ka ar vārdu mīkla bērniem ir savas asociācijas, daži no bērniem atkārtojot jautājumu spēja atbildēt, kas ir mīklas, Pēteris atbildēja, ka mīklas ir jautājumi uz kuriem jāmin atbildes. Neviena no bērnu atbildēm nav nepareiza, jo katram bērnam darbojas sava iztēle.

Uzdodot latviešu tautas mīklas, ne vienmēr tās atminējums sakrīt ar bērna atbildi. Tas pierāda to, ka darbojas bērnu fantāzija. Bērns neturas pie standarta atbildēm, bet domā. Tātad notiek aktīvs domāšanas process. Bērnam tik jāprot pamatot savu atbildi.

Piemēram,

- “Tumši zila aitiņa, degošām oglēm apbērtā.” /”Diena un nakts”/
Kārļa atminējums -“Ugunskurs”.

Atbilde grupā izraisa ovācijas, un katrs sāk saukt savas zināšanas par ugunskuru. Vairāku zēnu starpā sākas lielīšanās par to, kuram pie mājas ir bijis lielākais ugunskurs. Sitot kāju pie zemes Kārlis skaļi atbild – “Man, jo to taisīja mans tētis un manam tētim sanāk vislielākie ugunskuri.”

- “Divas māsiņas lielā ienaidā: viena sākas otra beidzas. ” /”Diena un nakts”/

Sandija atbild, ka tās ir “Ausis”, jo viņas nekad nesatiksies, jo atrodas katra savā pusē.

Tiek uzdoti rosinoši jautājumi par to, kas vēl nekad nesatiksies. Atbildes ir ļoti interesantas un viena no tām ir “kājas”, uzdošu jautājumu Kārlim, kādēļ viņam šķiet, ka kājas nekad nesatiekas, un viņš atbild, ka kājas iet katra atsevišķi uz priekšu. Bērnu atbildēs par to, kas vēl nekad nesatiekas bija arī pieminēts acis, kāds no bērniem teica, ka vairs nav saticis kādu no kaimiņu zēniem ar ko kopā pagalmā ir spēlējies. Atbildes ir ļoti dažādas un tas liecina par to, ka bērni domā un iedziļinās uzdotajā.

- “Telpā ir, just var, bet redzēt nevar.” /”Siltums”/

Zanes atbilde: “Dāvanas”.

Rosinot Zani pamatot savu atbildi un Zane atbild, ka uz svētkiem mamma un tētis visas dāvanas noslēpj pirms dāvināšanas, bet viņi ar brāli vienmēr zin, ka tās ir paslēptas. Pārrunā iesaistās arī pārējie bērni, katrs stāsta par savām dāvanām un notikumiem viņu ģimenēs.

- Mīklai “Sarkans vīriņš, zaļa bārdiņa”, Undīnes atbilde ir “Krāsas”.

Uzdodot dažādas atjautības mīklas attīstās bērnu loģiskā domāšana. Bērnu zināšanas par apkārtējo pasauli ir paplašinājušās un ar loģiskās domāšanas palīdzību var saskatīt vairāk līdzību (priekšmetu salīdzināšana) un tās piemērot dotajai situācijai.

Piemēram,

- “Kas sākumā ir liels, bet pēc tam – mazs?” /”Cepumi, konfektes”/
Bērnu atbildes – “Mēness, sniegs”
- “Kas sākumā ir mazs, bet pēc tam liels?” /”Koks, cilvēks, ziepju burbulis”/
Bērnu atbildes – “Māja, dārzeni, dzīvnieki”
- “Kas ir gan liels, gan mazs?” /”Piepūšamās rotaļlietas, balons, saliekamās mēbeles”/
Bērnu atbildes – “Bumba, mašīnas”

Darbā ar bērniem tiek izmantotas arī dažādas situāciju mīklas, lai veicinātu loģiskās domāšanas attīstību, prasmi analizēt un atrast kopsakarības.

Piemēram,

“Rotaļlietu veikalā pēdējā plauktā gulēja mazs, sarkans gaisa baloniņš. Baloniņam ļoti gribējās, lai to nopirktu, bet visi gāja garām un to neievēroja.

-Kas jādara baloniņam, lai to ievērotu? /Jākļūst lielam, jāuzpūšas/

Viņš tā arī izdarīja – uzpūtās un mamma to nopirka savam dēlam.

-Kā, lai viņa aiznes balonu, ja rokas aizņemtas nesot somas un somā nav vietas?
/Jāizlaiž gaisa balonam/

Mamma pārnesa balonu mājās un saka dēlam: “Man tev ir dāvana!” Zēns nopriecējās: “Tā laikam ir liela dāvana!”

-Ko darīt? /Uzpūst balonu/

Zēnam tā iepatīkās balons, ka viņš pat gultā gribēja to ņemt līdz.

-Bet kā to izdarīt? /Izlaist gaisu/

Balons gulēja gultā, bet kamēr zēns grozījās, tas izkrita uz grīdas. Atskrēja pelīte, ieraudzīja baloniņu un viņai gribējās to aiznest uz savu aliņu, kura atradās sienas caurumā. Viņa to paņēma un sāka vilkt uz alas pusi.

-Kas jādara baloniņam, lai pelīte viņu neievilkto aliņā? /Jāuzpūšas/

Baloniņš uzpūtās un negāja alā iekšā. Pelītei tas bija jāatstāj.”

Situāciju mīklās bērni ļoti nopietni domā, pielieto fantāziju, izdzīvo situāciju caur sevi. Tas rosina viņus uz domāšanu, iztēles veicināšanu. Bērni tiek motivēti vizualizēt notiekošo savā prātā, apdomāt un izdomāt situācijas turpinājumu un risinājumu.

Lai attīstītu bērnu fantāziju un iztēli, ir svarīgi bērniem uzdot mīklas, bet arī rosināt viņus sacerēt pašiem tās. Tas, protams, nav viegls darbs, bet dod bērniem pēc iespējas vairāk informācijas radošai domāšanai, iztēlei un radot atbilstošus apstākļus, caur kuriem bērns varētu izpaust savu radošo darbību, iedrošinot un atbalstot, rezultāti ir acīm redzami.

Nodarbības nobeigumā, lai attīstītu bērnu domāšanu, iztēli un fantāziju, bērniem tika uzdots uzdevums attēlot situācijas mīklas darbību zīmējumos. Tika uzpūst sarkans balons, kas uzskatāmi palīdz rosināt domāšanu. Analizējot bērnu darbus, tiek secināts, ka sarkanā krāsa un balons bija galvenie zīmējumos, reti kuram tika uzzīmēta pelīte, māmiņa vai puisēns.

2. Rotaļnodarbība “Nepabeigtais zīmējums”(sk. 2. pielikumu)

Īpaša nozīme radošas iztēles attīstībā ir radoši patstāvīgai māksliniecisķai darbībai. Tā izpaužas tajā gadījumā, ja bērns izjūt vajadzību darboties pēc savas iniciatīvas, patstāvīgi domāt, rast jaunus risinājuma veidus.

Lai būtu pēc iespējas vairāk informācijas radošai domāšanai un iztēlei, bērni jārosina vairāk novērot un novēroto atcerēties.

Kādu dienu, kad mākslas centrā nebija neviena bērna, tika izlikti darbi ar nepabeigtu zīmējumu. Uz katras lapas pa vienai tika uzzīmēti tēli no pasakas par trīs sivēntiņiem – vilks, sivēntiņi, mājas. Reinis ieraudzīja darbiņus pirmais. Liels bija viņa pārsteigums – “Kas to uzzīmējis?”. Pienāca klāt arī pārējie bērni, viņu starpā notika sarunas par to, kurš to ir zīmējis. Interese bija liela, radās daudz jautājumi.

Lai turpinātu veicināt bērnu interesi par zīmējumiem, tika pastāstīta pasaka par trīs sivēntiņiem, par to, kā tie cēla sev mājas, par to, ko vilks ar tām mājā izdarīja. Bērni ar lielu aizrautību pasaku klausījās. Daži attapīgākie bērni atcerējās šo pasaku, kas arī iepriekš bija lasīta. Pasaka tika izvēlēta ar nolūku, lai pārliecinātos kā darbojas bērnu atmiņa un fantāzija uz jau iepriekš dzirdēto. Pasaka tika lasīta ar pārtraukumiem, lai bērni var pastāstīt, kas notiks tālāk. Tā pēc teksta no pasakas – “Tad vilks sāka pūst: “u-u-u-uf-f-f!” No mājas jumta nolidoja salmi, namiņa sienas nodrebēja. Vilks vēlreiz dziļi ievilka elpu un pūta pa otram lāgam...” sekoja bērnu skaļš pūtiens un vilka pūšanas atdarināšana. Pēteris turpināja pasaku sakot, ka vilks nopūta Nif-Nifam māju un tas steidzās pie brāļa.

Beidzoties pasakai, bērni pēc brīvas izvēles izvēlējās nepabeigtos zīmējumus ar kuriem tie strādās. Nepabeigtajiem zīmējumiem iepriekš tika sagatavoti arī dažādi dabas materiāli – salmi, smiltis, koku zari, lapas. Bērniem tika dots ierosinājums pabeigt nepabeigtos zīmējumus vadoties pēc pasakā dzirdētā. Bērni bija ļoti atsaucīgi, aktīvi darbojās, viens otram palīdzēja ar padomu, palīdzīgu roku. Lai novērotu bērnu patstāvību darbojoties bez ārējas iejaukšanās, darbu izstrādē netika palīdzēts. Tas rosina bērnus domāt patstāvīgi un ietekmēties tikai no pašu iztēles. Bērni darbojās ļoti čakli. Kad zīmējumi bija pabeigti, ieradās Slinkais mākslinieks (roku lelle), kas bērniem pastāstīja, ka bija noguris un tos zīmējumus bija atstājis nepabeigtus. Mākslinieks bija pārsteigts par tik bagātīgiem zīmējumiem. Tā turpinot, katram bērnam tika dota iespēja pastāstīt par savu zīmējumu, kā arī vērtēt paša un citu bērnu radošos zīmējumus.

3. Rotaļnodarbība “Rotaļu tēla veidošana”

Darbā ar bērniem liela vērība jāpievērš tam, lai tēlotājdarbībā veidotie tēli netiktu tikai izlikti apskatīšanai vien, bet, lai tie tiktu atdzīvināti bērnu radošajā rotaļā, jo tieši radošās rotaļas palīdz bērniem piepildīt radošās iespējas, attīstīt loģisko domāšanu, uzmanību, radošo iztēli, spēju analizēt dažādas situācijas, pakļaut savu darbību noteikumiem, kā arī attīstīt roku motoriskās kustības.

Piemēram, kā nejaušs gadījums deva ierosmi pievērsties konkrētai tēmai. Tajā ne tikai tika izvirzīts mērķis bērnu radošās izdomas bagātināšanai: ikdienas situāciju pārvērst radošās izpausmēs nedēļas laikā, bet tēlotājdarbībā izveidotie tēli (zirneklīši) tika atdzīvināti bērnu radošā rotaļā, kurā bērni paši sev izvirzīja mērķi – uzcelt māju, gatavot mēbeles savam zirneklītim.

Šī rotaļa radās brīvi, nepiespiesti, tādēļ tika dota vaļa fantāzijai.

Tā, piemēra, kad Justīne grupā ieraudzīja zirneklīti nobijās un sāka raudāt. Savukārt Kārlis pieskrēja klāt un to gribēja samīdīt. Tā radās nepieciešamība pievērsties tēmai “Visa dzīva radībiņa”.

Kad bija aplūkoti zirneklīši attēlos, enciklopēdijā, kā arī apskatīts dzīvs zirneklītis ar lupu un uzzinājuši par viņu īpatnībām un dzīvesveidu, tika rosināti bērni izveidot zirneklīšus.

Bērni veidoja zirneklīšus no plastalīna, kājas tiem bija no koka zariņiem (katrā pusē četras) un bērni aptina savu zirneklīša ķermeni ar krāsainu dziju. Kad zirneklīši bija izveidoti, ciemos ieradās lielā zirneklīte Šarlote (liels zirneklis, izšūts no auduma) un lūdza maziem zirneklīšiem iemācīt aust tīkliņu. Tā bērniem tika dots jauns uzdevums – uz audzinātājas iepriekš sagatavotām pamatnēm (ar dziju sasieti zariņi) tīt krāsainu dziju. Bērni savus zirneklīšus ievietoja attiecīgās krāsas tīkliņā.

Bērniem šie zirneklīši kļuva tik mīļi, ka tiem tika doti vārdi. Tā piemēram Kristena savu zirneklīti nosauca par Antonu, jo tā saucot viņas opi.

Zirneklīšiem tika celta liela māja. Zane to nosauca par “Zirneklīšu pili”. Šoferi ar smagām automašīnām pieveda celtniecības materiālu, celtnieki cēla pili. Pils tika uzcelta ar vairākiem torņiem. Katram zirneklītim tika iedalīta sava istaba. Daži no bērniem gatavoja mēbeles savam zirneklītim, kā Māris paskaidroja, lai tiem būtu vairāk stūru kur aust tīklus. Sandija savu zirneklīti iekāra gumijkokā, kas atrodas grupas telpā, jo viņas zirneklītis grib dzīvot svaigā gaisā un šupoties vējā savā tīklā. Zirneklīši savā

pilī dzīvoja draudzīgi, gāja viens pie otra ciemos, stāstīja, cik tīkliņus katrs ir izaudis, ko noķēris savā tīklā.

Pētera zirneklītis saslima. Tad viņu nācās vest pie ārsta un Liene uzņēmās ārstes lomu, daži bērni pat pagatavoja dāvanas, lai zirneklītis ātrāk atveseļotos.

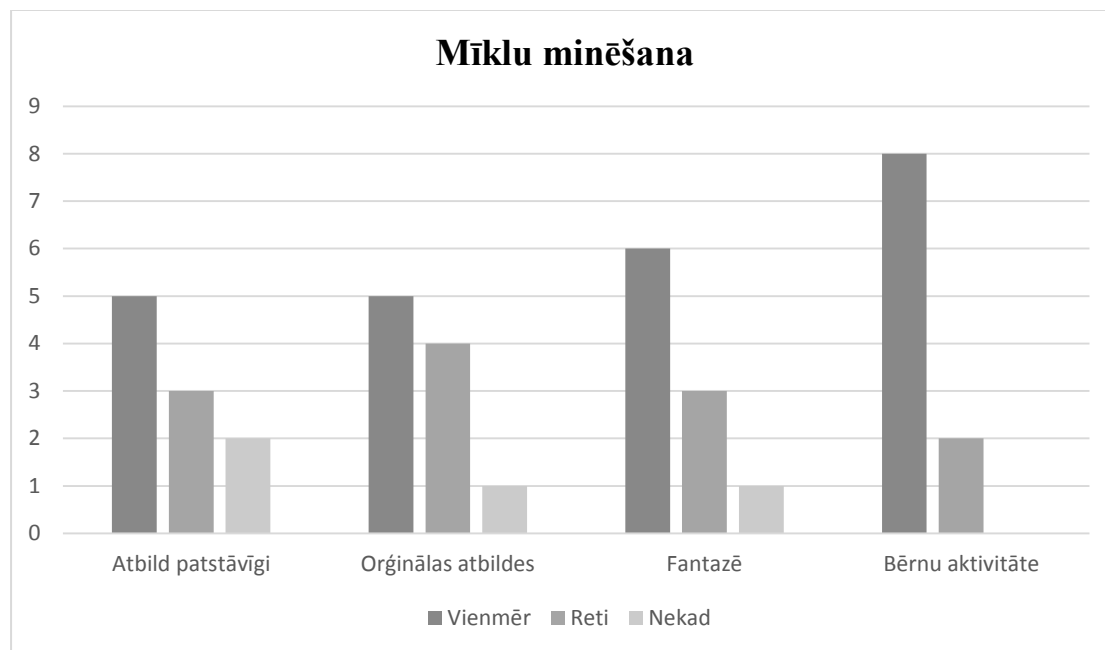
Bērni bija ar rotaļu tā aizrāvušies, ka tā turpinājās vairākas dienas, zirneklīši pat tika nesti uz māju un no rīta atpakaļ uz savu pili.

Tā, dodot bērniem ierosmi un radot pedagoģiskos apstākļus, tēlotājdarbībā veidotie tēli tika atdzīvināti bērnu radošā rotaļā, kuras sižetu veidoja paši bērni.

Šāda ilgstoša aizraušanās ar vienu un to pašu rotaļu liecina par to, ka bērniem ir dziļa iztēle, noturīgas un noteiktas intereses.

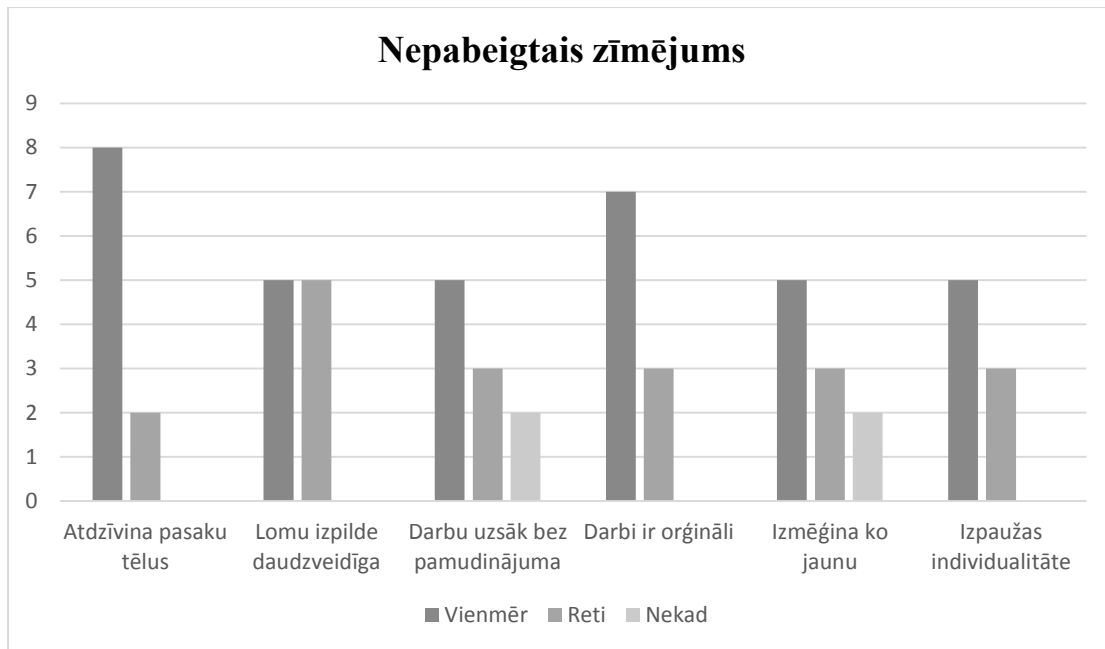
3.3. Pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze

Praktiskajā daļā tiek pētīta 5-6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšana tēlotājdarbībā, izmantojot pedagoģisko vērojumu un bērnu darbu analīzi. Pētījumā piedalījās 10 audzēkņi, no tiem 6 meitenes un 4 zēni.

1. attēls

Mīklu minēšana ir mūsu ikdienas neatņemama sastāvdaļa. Strādājot pa nedēļas tēmām, katrai tēmai tiek piemeklētas atbilstošas mīklas. Mīklu minēšana bērnam ir grūta, bet interesanta darbība. Mīklas tika uzdotas tieša vērojuma laikā, jo mīklu minēšana ir tēlaina redzēšana uz salīdzinājuma pamata. Veicot izpēti un apkopojot rezultātus, redzams, ka bērnu aktivitāte ir augsta, iesaistās darbībā gandrīz visi bērni, mazāk aktīvi ir 2 no 10, tie arī ikdienā ir bērni, kas vairāk vēro no malas, pārkopē vai atdarina citu bērnu darbus, domas, atkārtoti teikto. Tie bērni ir ar psihiskās attīstības traucējumiem, tomēr arī viņos ir redzama izaugsme, jo bērni redzes lokā ir ilgāku laiku kā pārējie. Tiem tiek pievērsta pastiprināta uzmanība. Analizējot rādītājus, redzams, ka bērnu radošajā darbībā notiek aktīvs iztēles un domāšanas process. Visi pētāmās grupas bērni aktīvi izmanto iztēli savā darbībā. Tas ļauj secināt, ka sacerēšana un improvizēšana sekmē iztēles un radošās domāšanas attīstību.

2. attēls

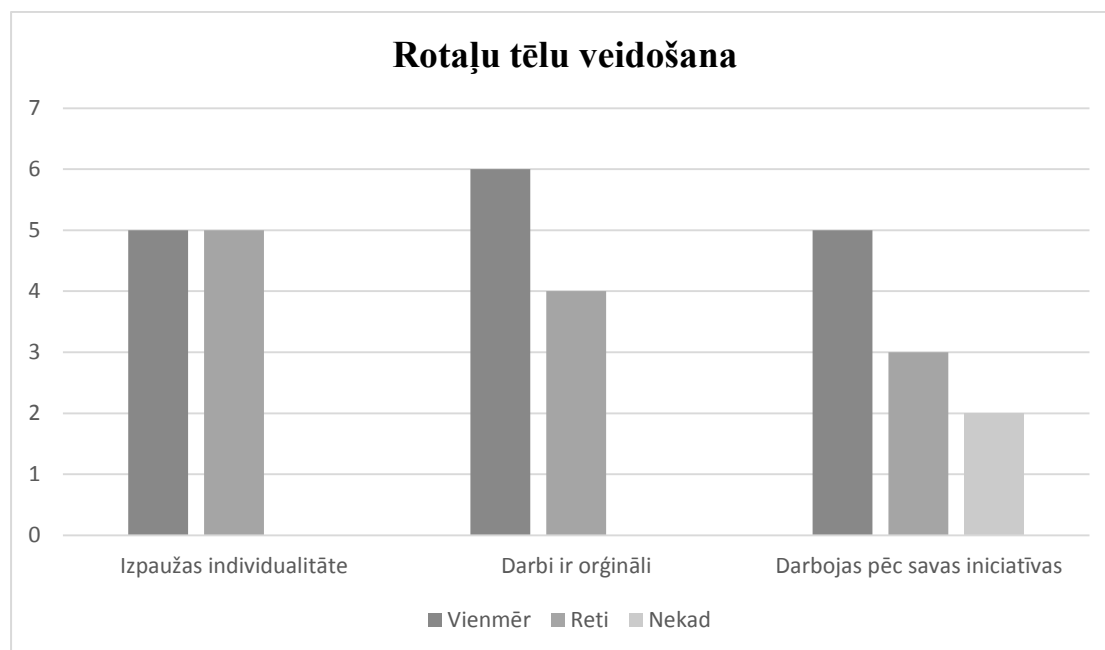
Bērni ar lielu interesi klausās pasaku un lielu pienākuma sajūtu veica nepabeigtos zīmējumus. Bērni strādāja patstāvīgi, bet ar lielu atbildību un prieku viens otram izpalīdzēja. Vērojot bērnus aizrautīgi strādājot, jāsecina, ka radošās iztēles darbi ļoti aktivizē bērnus, jo viņiem tajos ir maksimālas iespējas pašizteikties. Mākslinieciski radošajā darbībā bērns pauž savus pārdzīvojumus, intereses un personīgo pieredzi. To sekmē iedvesma, pacilātība, prieks, bet kavē slikts garastāvoklis, nomāktība, depresija.

Ļoti liela nozīme ir bērnu darbu pozitīvam vērtējumam, jo vislielāko jūtu kāpinājumu bērns pārdzīvo tad, kad viņš savu ieceri ir realizējis un steidzas to rādīt citiem un vēlas dalīties savos pārdzīvojumos. Novērtējot bērnu darbus, pedagogu attieksme nevar būt nedz glaimojoša, nedz noliedzoša. Darbus nedrīkst salīdzināt, jo katra bērna individualitāte un iztēle darbos izpaužas savādāk. Ļoti svarīgi ir iejusties bērna pārdzīvojumos un sekmēt viņa tieksmi turpināt radošo darbu.

Aplūkojot bērnu zīmējumus un ieklausoties viņu stāstījumā, nākas secināt, ka bērni, kuri ir atvērti, aktīvi, kuriem grupā ir draugi – ir arī radošāki savos darbos.

Darbojoties un pabeidzot nepabeigtos zīmējumus, aplūkojot iegūtos rezultātus tiek secināts, ka bērni veiksmīgi atdzīvina savos darbos dzirdēto no pasakas, tie vizualizē un attēlo tos. Lielākajai daļai bērnu darbi ir oriģināli, tas nozīmē, ka tiem darbojas iztēle un fantāzija un tie neietekmējas no blakus esošo bērnu darbiem, kas ir ļoti veiksmīgs rādītājs bērnu iztēles attīstībā. Ir bērni, kas baidās izmēģināt ko jaunu, un tie ir iepriekš pieminētie bērni ar psihiskās attīstības traucējumiem, tiem pie jaunām

lietām ir jāpierod. Toties lielākā daļa bērnu ir ieinteresēti izmēģināt ko jaunu, tiem ir liela izziņas interese.

3. attēls

Sekmīgai pirmsskolas vecuma bērnu radošās iztēles attīstīšanai ir derīgi viņus rosināt rotaļā. Bērni rada rotaļu ar iztēles palīdzību, iedomātiem tēliem rotaļu darbībā. Izpētes darbā vairāk uzmanības tika pievērsta radošām rotaļām, jo radošā rotaļa dod iespēju ieskatīties bērna interesēs un uzzināt, kas nepieciešams viņa personības tālākai radošai attīstībai. Ļoti svarīgi, lai darbu ierosināto aktivitāti neizmantotu tikai tēlotājdarbībai nepieciešamo prasmju un iemaņu veidošanā, bet šos izveidotos tēlus atdzīvinātu bērnu rotaļās. Lai rotaļa un pašu veidotās rotaļlietas – tēli neizmeltu sevi īsā laikā, nepieciešama arvien jauna pieredze, kas saistīta ar rotaļlietā atveidoto tēlu un pakāpeniska citu personāžu pievienošana, kā arī dekorāciju darināšana un to maiņa. Šāda tēlu izmantošana rotaļā attīsta bērnu radošo darbību un iztēli. Šo rotaļu veido paši bērni, balstoties uz iepriekš gūto pieredzi. Rotaļas laikā bērni brīvi variē ar savu pieredzi.

Aplūkojot rezultātus redzams, ka visu bērnu darbos izpaužas viņu individualitāte, darbi ir oriģināli. Tomēr ir daži bērni, kas nespēj darboties bez ārēja uzmundrinājuma un tiem nepieciešama iniciatīva no apkārtējiem. Šajā procesā ļoti svarīgi ņemt vērā pedagoga attieksmi un līdzdalību, kā arī radīt pedagoģiskos apstākļus.

Tiek novērots, ka bērnu darbība šajā vecumā kļūst daudzveidīgāka, sarežģītāka. Bērns mācās no pieredzes un paraugiem atdarināšanas un vērošanas ceļā. Bērni savus darbus veic ar lielu mīlestību, jo viņi zin, ka šie darbi tiks atdzīvināti rotaļā.

Strādājot ar bērniem un vērojot viņu izaugsmi, jāsecina, ka bērni ir kļuvuši patstāvīgāki, atraisītāki, ar izteiktu interesi par apkārt notiekošo. Strādājot ar bērniem īpaša vērība tiek pievērsta iztēles attīstībai. Zinot, ka iztēle īpaši intensīvi attīstās pirmsskolas vecumā, bērni tiek mudināti pēc iespējas vairāk novērot un novēroto atcerēties, lai būtu vairāk vizuālā informācija radošai domāšanai un iztēlei. Iztēles funkcija pirmsskolas vecumā ir īpaši nozīmīga, jo bērnam trūkst pieredzes un viņš nespēj objektīvi novērtēt apkārtējo pasauli. Lai risinātu problēmas, kas patstāvīgi rodas, bērns izmanto iztēli, kura aizvieto zināšanas un pieredzi.

Darbā ar bērniem tiek izmantoti dažādi iztēles darbības vingrinājumi. Šos vingrinājumus izmanto dažādās situācijās un aktivitātēs – vērojumos, pārrunās, rotaļājoties, zīmējot, stāstot literāro darbu. Jāsecina, ka bērniem šie vingrinājumi izraisa pozitīvas emocijas.

Aktīvākiem bērniem darbojoties ikdienā grūtības parādās reti vai to nav nemaz, tomēr mazāk aktīviem bērniem ir nepieciešams pamudinājums un atbalsts.

Pateicoties tam, ka bērnudārzs atrodas laukos, ar burvīgu dabu apkārt, bērniem tiek dota iespēja vērot un darboties, tā attīstot radošo iztēli.

Secinājumi

1. Izstrādājot kvalifikācijas darbu par tēmu “5 – 6 gadus vecu bērnu iztēles sekmēšana tēlotājdarbībā pirmsskolā” un izstudējot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par šo tematu, veicot bērnu izpēti, tiek secināts, ka domāšanas procesi un iztēle ir neatņemami jaunrades komponenti. Tie ir iekšējie procesi, kas nosaka jaunrades iespējamību. Aktivizējot šos procesus attīstās bērnu iztēle un radošās spējas.
2. Analizējot iztēles attīstības izaugsmi, redzams, ka bērnu radošajā darbībā notiek aktīvs iztēles un domāšanas process. Visi pētāmās grupas bērni savā darbībā aktīvi izmanto iztēli. Tas ļauj secināt, ka improvizēšana, sacerēšana, atbilstoša rotaļu materiāla atlasīšana, iejušanās vairākos tēlos vienlaicīgi sekmē iztēles un radošas domāšanas un darbības attīstību.
3. Kā priekšnoteikums bērna radošā potenciāla atraisīšanai un attīstīšanai ir mākslas darba spēja izsaukt bērnam emocionālu pārdzīvojumu un garīgu aktivitāti, kas rosina bērnu aktīvi un radoši darboties. Radot noteiktus apstākļus, dažādas situācijas, bērnu radošā aktivitāte izpaužas radošā darbībā.
4. Analizējot bērnu radošo izaugsmi rotaļā, redzams, ka lomu izpilde kļuvusi daudzveidīgāka, bērni patstāvīgi uzsāk rotaļu, prot analizēt dažādas situācijas. Tas liecina par to, ka attīstās bērnu iztēle. Bērni balstās uz iepriekš gūto pieredzi un brīvi variē ar to.
5. Bērna iztēle tiek sekmēta, ja pedagoga attiekmse ir pozitīva, bērnam tiek dota izvēles brīvība laikā, telpā, materiālos u.c. arī izteikt savas domas un jūtas, tiek sniegts pozitīvs darbības novērtējums, radīta drošības izjūta.
6. Bērnu interese par radošās darbības veidiem ir manāmi augusi, tas ļauj secināt, ka radošās izaugsmes process ir sekmīgāks, ja tiek organizēta bērnu radošā darbība.
7. Balstoties uz praktisko pētījumu rezultātiem, tiek secināts, ka 5- 6 gadus vecu bērnu iztēles attīstība tēlotājdarbībā tiek sekmēta ar, radošo rotaļu, literāro darbu, mīklu minēšanas palīdzību.

Izmantotā literatūra un avotu saraksts

1. Albrehta Dz. (1998). *Pētīšanas metodes pedagogijā*. Rīga. SIA Mācību grāmata.
2. Albrehta Dz. (2001). *Didaktika*. Rīga. RaKa.
3. Andersone R. (2007). *Izglītības un mācību priekšmetu programmas*. Rīga. RaKa.
4. Baltušiņa R. (2006). *Skolotāja loma mācīšanās motivācijā*. Rīga. RaKa.
5. Batiņa V. (2001). *Rosinot bērnu iekšējo pasauli*. Rīga. RaKa.
6. Fišers R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga. RaKa.
7. Freiberga I. (1997). *Literārie darbi kā bērnu radošās aktivitātes veicinātāji pirmsskolas vecumā*. Rīga. Vārti.
8. Freiberga I. (1998). Literatūra kā pirmsskolas vecuma bērnu iztēles un jaunrades attīstītāja. *Pirmsskolas izglītība*. (Nr 1)
9. Freiberga I. (1998). Literāro darbu uztvere pirmsskolas vecumā. *Skolotājs*. (Nr 1). Rīga. RaKa.
10. Frīdenberga B. (2003). *Vizuālā māksla pirmsskolā*. Rīga. RaKa.
11. Hibnere V. (1977). *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. Rīga. Zvaigzne.
12. Hibnere V. (1998). *Bērņa vizuālā darbība*. Rīga. RaKa.
13. Kagaine Z. (2005). *Tēlainā domāšana vizuālajā mākslā*. Rīga. Zvaigzne ABC.
14. Mihalkovs S. (1975). *Trīs sivēntiņi*. Rīga. Liesma.
15. Narkēviča Ž. (2010). *Iztēle un valodas jaunrade*. Rīga. FSI.
16. Nucho Ozoliņa A., Vidnere M. (2000). *Iztēles psiholoģija*. Rīga. AGB.
17. Puškarevs I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga. RaKa.
18. Račicka I. (1999-2000). Iztēle pirmsskolēna kreativitātes saturā. *Zinātnisko rakstu krājums*. (Nr 1). Rīga. Vārti.
19. Vidnere M. (2015). *Iztēle: psiholoģija un terapija*. Rīga. RaKa.
20. Vorobjovs A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga. Mācību apgāds.
21. Vorošilova I. (2000). Bērņa iztēle ir īpatnēja. *Pirmsskolas izglītība*. (Nr.3;4)

Pielikumi

1. pielikums

1. Rotaļnodarbība “Mīklu minēšana”

Mērķis: Sekmēt iztēles attīstību ar mīklu minēšanu.

Uzdevumi:

- Veicināt prasmi uzmanīgi klausīties;
- Veicināt prasmi domāt un sniegt atbildes;
- Dzirdēto attēlot zīmējumā.

Rotaļnodarbības gaita:

- Bērni tiek aicināti ērti iekārtoties uz paklāja, noskaidrot kas šodien ir ieradies, kas nav, sasveicināties vienam ar otru pa labi, sākot no skolotājas.
- Skolotāja uzdod dažādas situāciju mīklas, latviešu tautas mīklas, atjautības mīklas.
- Lai turpinātu nostiprināt iztēli, bērni tiek rosināti ieņemt savas vietas pie galda, kur notiks bērnu dzirdētā attēlošana zīmējumos.

2. Rotaļnodarbība “Nepabeigtais zīmējums”

Mērķis: Veicināt iztēles attīstību.

Uzdevumi :

- Attīstīt dzirdes uzmanību;
- Attīstīt spēju attēlot pasakā dzirdēto zīmējumā;
- Turpināt nepabeigto zīmējumu.

Rotaļnodarbības gaita:

- Skolotāja aicina bērnus iekārtoties ērti uz palāja.
- Skolotāja lasa bērniem jau zināmo pasaku par trīs sivēntiņiem.
- Skolotāja lasa pasaku ar pārtraukumiem, lai pārtraukumu brīžos bērni var turpināt pasaku.
- Skolotāja aicina bērnus ieņemt savas vietas pie galda.
- Bērni tiek aicināti pabeigt nepabeigtos zīmējumus no pasakā par trīs sivēntiņiem dzirdētā.
- Bērni tiek rosināti pastāstīt par saviem darbirm pārējiem bērniem un slinkajam māksliniekam.